

ПРИНЦИП НАУКОВОСТІ ТА ОПЕРАТИВНОСТІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація. Розглянуто сутність та теоретико-методологічні основи реалізації принципів економічного аналізу, застосування яких в економічних дослідженнях забезпечує науковість результату досліджень, оперативність надання інформації в системі управління. Розкрито епистемологію економічних досліджень аналітичними інструментами.

Аннотация. Рассмотрены сущность и теоретико-методологические основы реализации принципов экономического анализа, применение которых в экономических исследованиях обеспечивает научность результата исследований, оперативность предоставления информации в системе управления. Раскрыта эпистемология экономических исследований аналитическими инструментами.

Annotation. The essence and the theoretical and methodological basis of the principles of economic analysis are studied. Application of these principles in economic research provides scientific research results, the efficiency of information support in the management system. Epistemology of economic research by means of analytical tools is revealed.

Ключові слова: аналіз, принцип, науковість, оперативність, сутність, пізнання, методи, система, елементи, явище, предмет, фактори, спостереження, взаємодія, поєднання.

Використання принципів економічного аналізу для вдосконалення методик аналітичного дослідження й отримання достовірних даних про ефективність діяльності підприємства дозволяє забезпечити найвищий ступінь їх науковості. Правильне використання принципів економічного аналізу дає можливість уникнути ймовірних майбутніх невдалих результатів господарської діяльності, раціонально влаштувати своє власне виробництво й тим самим збільшити ймовірність вигоди для себе.

Дослідженню теоретичних проблем економічного аналізу, практичних аспектів його використання присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Сіменко І. В., Волкова О. Н., Романова А. Н., Баканова М. І., Івахненко В. М., Каракоза І. І., Ковальова В. В., Мниха Є. В., Савицької Г. В., Савчука В. К., Чумаченка М. Г., Шеремета А. Д. та ін.

Вивчення всього навколо відбувається за допомогою аналізу. Аналіз – розчленування явищ на складові частини або елементи для вивчення їх як частин цілого. Цей прийом допомагає зазирнути всередину досліджуваного предмета чи явища – визначити його внутрішню сутність і роль кожного етапу у випадковому порядку.

Синтез виявляє зв'язки та залежності між окремими частинами досліджуваного предмета.

Під аналізом, у широкому сенсі слова, розуміється засіб пізнання предметів і явищ навколишнього середовища, заснований на розчленуванні по складових частинах та застосуванні їх у всьому різноманітті зв'язків і залежностей.

Принципи економічного аналізу регулюють процедурний бік його методології та методики, є необхідною умовою проведення аналітичних досліджень, гарантом досягнення поставлених цілей і вирішення конкретних завдань. А тому проблеми однозначності щодо класифікації принципів, єдності та обґрунтованості й надалі залишаються актуальними на сучасному етапі.

Принцип (від лат. *principium*) за загальноприйнятим визначенням означає початковий пункт, першооснову, першочергове, основоположне теоретичне знання, що не є ні доказовим, ні таким, що вимагає доказу. Принцип виступає вихідним положенням будь-якої теорії, вчення, науки [1].

Економічний аналіз базується на таких принципах: державний підхід, науковість, об'єктивність, системність та комплексність, оперативність, дієвість, періодичність, достовірність, ефективність [2].

Згідно з принципом науковості дослідження повинні базуватися на положенні діалектики розвитку та пізнання, економічних законів, на результатах сучасних досліджень в економічній сфері [3].

Принцип науковості передбачає глибоке пізнання об'єктивної реальності функціонування економічної системи, впливу об'єктивних факторів її зміни та розвитку, застосування наукової методики й організації аналітичних досліджень. Рівень науковості методики досягається розвитком методології аналізу та застосуванням його сучасних організаційних систем, новітніх досягнень у теорії та методиці економічних досліджень. Значний прогрес забезпечив широке застосування в економічному аналізі економіко-математичних методів і моделей та комп'ютерної технології обробки економічної інформації.

Епистемологія визначає сутність, необхідність та послідовність економічного аналізу. Мислення як творчий процес охоплює поняття, судження, умовиводи. Початковим моментом аналізу є споглядання, спостереження фактів. Збір фактів служить базою для абстрактного наукового узагальнення. На стадії абстрактних узагальнень можлива багатоваріантність теоретичних суджень і умовиводів. Абстрактне мислення, засноване на об'єктивних даних, що пройшли логічну обробку первинного матеріалу, розкриває глибинний сенс досліджуваних явищ, виявляє певні закономірності в їхньому розвитку. Це дозволяє перейти до узагальнених висновків, конструювання відповідних

практичних пропозицій, спрямованих на подальше вдосконалення практики.

Діалектика визначає принципи економічного аналізу: динамічність економічних явищ, розкриття діалектичних протиріч розвитку, визначення рушійних сил і об'єктивних законів розвитку, наявність взаємообумовлюючих зв'язків та причинно-наслідкових відносин між ними, перехід кількості в якість і якості в нову кількість.

Економічна теорія вивчає економічні закони, механізм їх дії, створює теоретичну основу для розвитку всіх економічних дисциплін. При проведенні аналітичних досліджень необхідно враховувати дії цих законів.

Базис, яким є економічна теорія, озброює аналітиків відповідною системою економічних показників і понять, таких, як ціна, прибуток, витрати, собівартість та ін. Знаючи економічну сутність, можна кількісно виразити ці показники і провести їх вивчення, встановити відхилення, тенденції змін, відповідність вимогам ринку, відслідкувати можливі диспропорції та визначити способи їх подолання.

Принцип оперативності визначається значенням своєчасної інформації та необхідністю її аналізу для прийняття відповідних управлінських рішень [3]. Графік виконання аналітичних робіт має передбачати найстисліші терміни, бо чим оперативніший аналіз, тим ефективніше використовують його результати в управлінні виробництвом.

Своєчасна та доречна інформація дає можливість оперативно оцінити минулі, теперішні чи майбутні події та вжити необхідних заходів для виправлення ситуації або її поліпшення. Дані аналізу мають не просто констатувати факти минулих подій та давати їм оцінку, а, насамперед, служити інформацією для прогнозування господарських подій, майбутнього фінансового стану підприємства, його фінансових результатів.

Дотримання принципу оперативності дає можливість уникнути небажаних, нерациональних або непродуктивних витрат. Сутність полягає у своєчасному вивченні відхилень від виробничого завдання для негайного усунення недоліків і причин, які заважають безперервному та ефективному функціонуванню підприємства. Основним інструментом, який забезпечує ефективне здійснення принципу оперативності, є комп'ютеризовані аналітичні системи.

Велике значення для дотримання принципу оперативності мають терміни виявлення відхилень та прийняття необхідних управлінських рішень. Чим раніше надходить повідомлення про відхилення, тим скоріше можна припинити перевитрату ресурсів. Для цього користуються сигнальними документами, які або дають дозвіл на такі відхилення перед початком роботи, або повідомляють про них після закінчення операції. У місцях виробництва для оперативного аналізу витрат на основі сигнальних документів складають відомість відхилень від норм, де зазначають причини й винуватців відхилень.

Основна проблема принципів економічного аналізу полягає в їх поєднанні. Незважаючи на те, що сутність принципів досить різна, ефективність їх використання може бути досягнута тільки у випадку їх взаємодії. Суттєвою вимогою сьогодення є необхідність підсилення використання принципів оперативності та науковості для підвищення економічного аналізу. Саме використання цих принципів дасть можливість в оперативному та обґрунтованому порядку забезпечувати керівників кожної ланки управління та безпосередньо працівників певного структурного підрозділу інформацією, що дозволить приймати ефективні управлінські рішення з недопущення відхилень від запланованих показників, активно втручатися в ритм виробничих показників і мінливих господарських ситуацій.

Наук. керієн. Іванієнко В. В.

Література: 1. Сіменко І. Принципи економічного аналізу / І. Сіменко // Економічний аналіз. – 2008. – № 2(18). – С. 227. 2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебник / Г. В. Савицкая. – 5-е изд., пер. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 348 с. 3. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : [учебник] / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М. : ТК "Велби" ; Проспект, 2006. – 424 с.